

Bryńczak, Bożena / Martyniuk, Agnieszka

Sezon archeologiczny 1996 i 1997 w województwie siedleckim

Szkice Podlaskie 7, 221-229

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Bożena Bryńczak (Siedlce)
Agnieszka Martyniuk (Siedlce)

Sezon archeologiczny 1996 i 1997 w województwie siedleckim¹

Na obszarze byłego województwa siedleckiego zarejestrowano wiele śladów dawnego osadnictwa. Ich liczba przekroczyła tysiąc. Na niektórych stanowiskach przeprowadzane są badania wykopaliskowe. Są to przede wszystkim interwencyjne badania ratownicze podejmowane na stanowiskach zagrożonych zniszczeniem. W siedleckim realizowane są również programy badawcze realizowane przez archeologów, głównie z warszawskich ośrodków naukowych, prowadzących wielosezonowe stacjonarne badania wykopaliskowe.

Artykuł ma na celu omówienie archeologicznych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na obszarze województwa siedleckiego w ciągu ostatnich dwóch lat. Krótkie komunikaty o osiągniętych wynikach przedstawiono zgodnie z porządkiem alfabetycznym

W roku 1996 i 1997 przeprowadzono na obszarze woj. siedleckiego badania archeologiczne w miejscowościach:

1. Czekanów gm. Jabłonna Lacka, stanowisko 2/32
2. Grodzisk gm. Grębków stanowisko 4
3. Jartypory gm. Liw, stanowisko 2
4. Kolonia Ogródek gm. Grębków, stanowisko 4a
5. Mogielnica gm. Korczew, stanowisko 1
6. Podeblocie, gm. Trojanów, stanowiska: 2 i 5
7. Rogów, gm. Repki, stanowisko 22.
8. Starogród gm. Siennica, stanowiska 6 i 8
9. Stodzew gm. Parysów, stanowisko 3
10. Tokary gm. Korczew, stanowisko 1
11. Zwola Duża gm. Miastków Kościelny stanowisko 1

Czekanów, gmina Jabłonna Lacka, stanowisko 2/32

Miejscowość jest znana archeologom zajmującym się okresem wczesnośredniowiecznym przede wszystkim z cmentarzyska szkieletowego z grobami w obstawach kamiennych, datowanego na XII-XIII w. Cmentarzysko badano po raz pierwszy pod koniec XIX wieku, następnie w dwu-

¹ Artykuł oddano do druku w czerwcu 1998 roku, w międzyczasie zlikwidowano województwo siedleckie, co dezaktualizuje tytuł. Używane w tekście określenie „rok bieżący” odnosi się do ww. daty.

dziestoleciu międzywojennym oraz w latach 1971-77. W Czekanowie są również zlokalizowane osady i kurhany wczesnośredniowieczne.²

Badania archeologiczne przeprowadzono w lipcu 1997 r. na cmentarzystku kurhanowym. Pracami kierowała dr Joanna Kalaga³ z Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Rozpoznano częściowo 2 kurhany, stwierdzając ciałopalny obrządek pogrzebowy. U podstawy jednego z kurhanów odkryto czworokątną konstrukcję kamienną. Drugi z badanych obiektów dostarczył niezwykle interesującego znaleziska w postaci wąskich i długich pasów wyprawionej skóry rozłożonej na nasypie i u podstawy kurhanu. Łącznie zebrano 13 m skóry.

Obok badań wykopaliskowych przeprowadzono poszukiwania powierzchniowe w najbliższej okolicy, mające na celu zweryfikowanie danych bibliograficznych. Do osiągnięć ekipy należy odkrycie nowego kurhanu, nie wzmiankowanego w literaturze, oraz śladów dwóch osad wczesnośredniowiecznych.⁴

Grodzisk, gmina Grębków, stanowisko 4

Stanowisko odkryte zostało w 1961 roku w wyniku badań powierzchniowych. Zawiadomienie o odkryciu trzech grobów popielnicowych na obszarze stanowiska złożył w sierpniu 1997 r. pan Tomasz Kodym, mieszkaniec Grodziska. W skutek interwencji konserwatorskiej wyeksplorowano 1 grób kloszowy widoczny w profilu piaskowni.

Ratownicze badania wykopaliskowe zostały przeprowadzone w listopadzie 1997 r. Ekipą wykopaliskową kierował mgr Witold Migal. Badaniami objęto teren wokół piaskowni oraz odsłonięte partie stanowiska, przygotowane do eksploatacji. Na obszarze 5,2 ara odkryto 8 grobów (4 podkloszowe, 1 jamowy i 3 popielnicowe) w różnym stopniu zachowania. Ponadto odkryto 3 obiekty o różnorodnych funkcjach: ob.1 - dołek postłupowy, ob. 2 - palenisko z konstrukcją kamienną, ob. 3 - palenisko (?).

² Lit: K. Musianowicz *Z zagadnień osadnictwa wczesnohistorycznego pow. Sokółów Podlaski*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XVII, z. 4, 1950-51, s.229-250, L. Rauhut *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska w obudowie kamiennej na Mazowszu i Podlasiu*, „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, t. I 1971, s. 625-626; B. Zawadzka-Antosik *Czekanów pow. Sokółów Podlaski*, „Informator Archeologiczny”, 1971, s.161-162.; 1972, s. 162; 1973, s. 175; 1974, s. 170; 1975, s. 158; M. Miskiewiczowa, *Mazowsze wschodnie we wczesnym średniowieczu*, Warszawa 1981, s. 131-132

³ Wszystkim osobom prowadzącym badania: dr J. Kaladze, mgr M. Andrzejowskiej, mgr E. Marczak, mgr A. Smolińskiemu, mgr W. Migalowi, mgr M. Bieni i mgr R. Niedźwiadkowi składamy serdeczne podziękowania za wyrażenie zgody na wykorzystanie w artykule niepublikowanych sprawozdań z wykopalisk.

⁴ J. Kalaga *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku nr 2/32 w Czekanowie, gm. Jabłonna Lacka, woj. Siedleckie*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

Stanowisko jednoznacznie przypisano kulturze grobów kloszowych (V-II w pnie).⁵ Badania cmentarzyska kontynuowane będą w roku bieżącym i obejmą cały dostępny obszar stanowiska.

Jartyporo, gmina Liw, stanowisko 2

Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Jartyporach zostało odkryte podczas poboru piasku przez Pana Dariusza Bednarczyka w latach 70-tych. Zawiadomił on o znalezisku Pogotowie Archeologiczne w Warszawie i przekazał zabytki znalezione na miejscu odkrycia. W czasie badań przeprowadzonych w 1980 r. przez ekipę Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie kierowaną przez mgr Jacka. Kowalskiego odkryto 3 obiekty o nieustalonej pewnie chronologii (kult. łużycka, kult. przeworska, okres średniowiecza?). Miejsca wcześniejszych odkryć nie zlokalizowano

Materiały znajdujące się w zbiorach Pogotowia Archeologicznego strawił pożar, z relacji odkrywcy uzyskanej ponownie w 1995 r. wynikało, iż stanowisko nr 2 jest birytualnym cmentarzyskiem datowanym na późny okres rzymski (II-IV w ne).

Ponownie odkryto cmentarzysko podczas inspekcji konserwatorskiej stanowiska przeprowadzonej w maju 1996 r. Kolejna inspekcja przeprowadzona w lutym 1997 r. stwierdziła w tym miejscu niszczone groby ciałopalne, dalej nazywany grobem nr 1. Interwencyjne badania ratownicze przeprowadzono w marcu 1997 r. W trakcie badań wyeksplorowano 2 widoczne w ścianie piaskowni ciałopalne groby jamowe. Grób nr 1 zawierał znaczną ilość spalenizny przemieszanej z kośćmi, potłuczoną ceramikę z której wyróżniał się fragment niewielkiej czarki. Najbardziej interesującym znaleziskiem był przedmiot brązowy o nieokreślonej funkcji, początkowo interpretowany jako okucie końca pasa, potem zakończenie rogu do picia. Na warstwie spalenizny, w centrum jamy grobowej zdeponowane były 2 duże głązy.

Grób nr 2 również jamowy, z dużą ilością spalenizny przemieszanej równomiernie z przepalonymi kośćmi, zawierał sporą ilość drobno potłuczonej ceramiki oraz 2 niewielkie kamienie o średnicach 10 i 15 cm, zlokalizowanych przy zachodniej ścianie jamy grobowej.⁶

Materiał pozyskany podczas badań oraz kopia dokumentacji polowej zostały przekazane do PMA w Warszawie. W bieżącym roku kontynuację badań tego stanowiska podejmie ekipa Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie pod kierownictwem mgr Jacka Andrzejowskiego.

Kolonia Ogródek, gmina Grębków, stanowisko 4a

⁵W. Migal *Grodzisk, AZP 54-75/4/4, gm. Grębków, woj. siedleckie. Badania Ratownicze, 1997 r.*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

⁶B. Bryńczak, A. Martyniuk *Dokumentacja polowa badań na stanowisku nr 2 w Jartyporach, gm. Liw.* Archiwum OW PSOZ w Siedlcach,teczka Jartyporo, gm. Liw

Stanowisko nr 4a w Kolonii Ogródek, gm. Grębków wytypowano do badań ratowniczych w wyniku inspekcji konserwatorskiej. Na obszarze stanowiska stwierdzono istnienie niewielkiej piaskowni w której profilu zaobserwowano zarys niszczonego obiektu. Prace wykopaliskowe o charakterze ratowniczym przeprowadził w listopadzie 1996 r. mgr Mieczysław Bienia. Poprzedziły je badania powierzchniowe obszaru przyległego do piaskowni, mające na celu określenie prawdopodobnego zasięgu stanowiska. Na ich podstawie stwierdzono, iż zniszczenia obejmują jego północno-wschodnią peryferię.

W wyniku prac wykopaliskowych odkryto 5 obiektów przestrzennych o charakterze osadniczym. Do najciekawszych znalezisk należy odkrycie reliktywów belki drewnianej w obiekcie nr 4 oraz pozostałości paleniska które zostało oznaczone jako obiekt nr 5.

Na podstawie analizy ceramiki stanowisko powiązано ze starszą fazą kultury przeworskiej (II w pne-przełom er) co wyklucza związek badanej osady z pobliskim cmentarzyskiem kultury grobów kloszowych (stan. 4 o chronologii wcześniejszej).⁷

Mogielnica, gmina Korczew stanowisko 1

Stanowisko objęte badaniami ratowniczymi jest osadą wczesnośredniowieczną zlokalizowaną w miejscu wcześniejszego osadnictwa z epoki brązu, w bezpośrednim sąsiedztwie Bugu.⁸ Rzeka podmywa lewy brzeg rzeki niszcząc systematycznie obszar stanowiska, które należy prawdopodobnie do kompleksu osadniczego złożonego z grodziska i badanej osady.⁹ Badania w 1996 r. przeprowadziła ekipa archeologów z Warszawy pod kierunkiem mgr Antoniego Smolińskiego. Badania skoncentrowano na najbardziej zagrożonym odcinku stanowiska - niszczonym erozją boczną lewym brzegu Bugu, w skarpie którego zostały odsłonięte profile obiektów osadniczych. Rozpoznano odcinek skarpy długości ok. 450 m, z czego zadokumentowano 310 m. Na wymienionym odcinku odkryto i częściowo zbadano 37 obiektów. Większość z nich została wydatowana na podstawie ceramiki na okres wczesnośredniowieczny.¹⁰

Rok 1997 był drugim sezonem badań ratowniczych stanowiska. Badania przeprowadziła ekipa z Lublina, pracami kierował mgr Rafał Niedźwiaz-

⁷M. Bienia *Kolonia Ogródek, stanowisko 4a. Dokumentacja naukowa z ratowniczych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na terenie osady pradziejowej w dniach 15-17 listopada 1996 r.*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

⁸Lit: E. Walicka *Wczesnośredniowieczna osada w miejscowości Mogielnica, pow. Sokółów*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXIV 1957, z. 4, s. 360-366; M. Miśkiewiczowa *Mazowsze wschodnie we wczesnym średniowieczu*, Warszawa 1981, s. 148-149.

⁹Domniemane pozostałości grodziska przylegają od zachodu do osady, w roku bieżącym (1998) planowane są tutaj badania archeologiczne.

¹⁰A. Smoliński, *Mogielnica st. 1, AZP 53-81/II/1, gm. Korczew, woj. Siedleckie. Sprawozdanie z badań wykopaliskowych ratowniczych*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

dek.¹¹

Kontynuowano ratownicze badania wykopaliskowe zapoczątkowane w 1996 r. na osadzie wczesnośredniowiecznej, w której granicach odsłonięto również ślady osadnictwa datowane na epokę brązu. Stanowisko jest stale zagrożone niszczyielską działalnością Bugu, erozja partii brzegowej w miejscu lokalizacji osady postępuje w bardzo szybkim tempie. W związku z zagrożeniami przebadano obszar osady w pasie nadbrzeżnym, odsłaniając łącznie 110 obiektów będących pozostałościami zabudowy mieszkalnej, jam gospodarczych, śladami po słupach. Zaobserwowano bardzo duże zagęszczenie obiektów.

Podębłocie, gmina Trojanów, stanowiska 2 i 5

Badania stacjonarne przeprowadził Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego. Pracami na obu stanowiskach kierowała mgr Ewa Marczał. W Podębłociu znajduje się kompleks osadniczy datowany na okres wczesnośredniowieczny, złożony z grodziska i sieci sąsiadujących z nim osad przygodowych. Stanowiska były kilkanaście sezonów badane przez prof. Jerzego Gaśpowskiego z zespołem, dzięki programowi międzyresortowemu „Wisła”.¹² Jest to jedno z rzadkich miejsc na terenie województwa, gdzie prowadzone były badania kompleksowe mające na celu rozpoznanie całej sieci osadniczej. W roku 1996 badania skoncentrowane były na obszarze osad przygodowych - południowej, (stanowisko 5) oraz wschodniej (stanowisko 2).

Badania na stanowisku 2 poprzedzone zostały pomiarami georadarowymi polegającymi na penetracjach podpowierzchniowych terenu przy pomocy urządzenia z anteną wysyłającego w głąb badanego obszaru fale elektromagnetyczne wysokich częstotliwości (80 - 1000 MHz). Fale odbijają się od struktur znajdujących się pod powierzchnią ziemi, są rejestrowane i drukowane za pomocą plotera w postaci falogramu. Tą metodą zlokalizowano w północno - wschodniej części osady (stan. 2) 28 miejsc występowania anomalii w strukturze osadów, interpretowanych wstępnie jako „obiekty kulturowe”. Po badaniach georadarowych przeprowadzono uzupełniające wiercenia geologiczne w miejscach lokalizacji 19-tu „obektów”. Odwierty potwierdziły istnienie warstw kulturowych w 5-ciu z nich.

Wykop archeologiczny objął 3 domniemane „obiekty” wykryte radarem. W trakcie badań wykopaliskowych odkryto 2 obiekty. Lokalizacja jednego z nich pokryła się z obiektem odkrytym radarem. Dwu pozostałych obiektów nie stwierdzono w miejscu wskazanym radarem. Natomiast odsłonięto obiekt, którego radar nie wykrył. Po dogłębnej analizie wyników wszystkich badań, stwierdzono, że pomiary georadarowe wskazały miejsca

¹¹ R. A. Niedźwiadek *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych na stanowisku nr 1/1 w Mogielnicy, gm. Korczew, woj. siedleckie*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

¹² Badania rozpoczęto w 1985 roku, sprawozdania z kolejnych lat zamieszczano sukcesywnie w Informatorach Archeologicznych, począwszy od roku 1986.

występowania gliny - pochodzenia antropogenicznego i naturalnego. Uzna-
no, że opisana metoda badania bezinwazyjnego nie daje jednoznacznych
wyników przydatnych w archeologii.

Na stanowisku nr 5 - południowej osadzie przyrodowej odsłonięto
części dwóch obiektów mieszkalno - gospodarczych z zachowanymi ele-
mentami konstrukcji drewnianych.¹³

Rogów, gmina Repki, stanowisko 22

Badania finansował i przeprowadził Instytut Archeologii Uniwersytetu
Warszawskiego. Pracami kierowała dr Joanna Kalaga. Stanowisko nr 22
zostało odkryte w 1991 r, przez mieszkańca wsi Rogów Henryka Adamczu-
ka. Rok 1996 był pierwszym sezonem badań.

Stanowisko 22 jest cmentarzyskiem kurhanowym o ciepłym ob-
rządku pogrzebowym. W lipcu 1996 r przebadanych zostało 5 z 26 kurha-
nów. Został uchwycony typ pochówków ciepłych - spalone szczątki
zmarłych rozsypywano najczęściej na powierzchni niewielkich rozmiarów
kurhanów. Ten typ pochówków, dość często spotykany na rozległych obsza-
rach słowiańszczyzny wczesnośredniowiecznej, jest wiązany przez badaczy
z plemionami wschodniosłowiańskimi. Przebadane kurhany z Rogowa zo-
stały wstępnie wydatowane na X-XI w, a po analizie elementów konstruk-
cyjnych zaliczone do kręgu kurhanowych nekropolii północno - wschodniej
słowiańszczyzny.

Kurhany z Rogowa występują w dużej koncentracji co nie jest częstym
zjawiskiem na obszarze Wschodniego Mazowsza.¹⁴

Starogród, gmina Siennica, stanowiska 6 i 8

Ratownicze badania wykopaliskowe zostały przeprowadzone w lipcu
1996 r. Pracami kierował mgr Antoni Smoliński. Stanowiska zlokalizowane
są na krawędzi wysoczyzny sąsiadującej bezpośrednio z doliną Świdra. Ba-
dania miały na celu stwierdzenie czy istnieją pozostałości grodziska wcze-
snośredniowiecznego lokalizowanego na stanowisku 6, oraz wykonanie
wyprzedzających badań ratowniczych na obszarze stanowiska 8 w części
przeznaczonej na żwirownię, w niedługim czasie bezpowrotnie zniszczonej.

W trakcie badań stwierdzono iż teren stanowiska 8 i wschodnia część
stanowiska 6 zostały w znacznym stopniu zniszczone przez współczesne
żwirownie oraz działalność erozyjną rzeki Świder, przyspieszoną przez od-
lesienie tego terenu w XV - XVI w. Znaleziono fragmenty ceramiki dato-
wanej na wczesną epokę brązu, wczesne średniowiecze (X - XIII w), oraz

¹³ E. Marczak *Sprawozdanie z badań archeologicznych w m. Podeblocie, gm. Troja-
nów, na stanowiskach nr 2 i 5*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

¹⁴ J. Kalaga *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku
nr 22 w Rogowie, gmina Repki, woj. Siedleckie* Warszawa 1997, Archiwum OW PSOZ
w Siedlcach.

odsłonięto pozostałości 16 obiektów gospodarczych datowanych na koniec XV - XVI w.

Stwierdzono, że nie jest obecnie i w przyszłości możliwe potwierdzenie istnienia na obszarze stanowiska 6 grodziska wczesnośredniowiecznego.¹⁵

Stodzew, gmina Parysów, stanowisko 3

Cmentarzisko grobów kloszowych w Stodzewie wymienione było w literaturze przedmiotu od lat pięćdziesiątych.¹⁶ Z roku 1962 r. pochodzi notatka o przypadkowym odkryciu dwóch grobów popielnicowych, które zostały następnie zasypane przez znalazców. Pierwsza interwencja archeologiczna na tym stanowisku miała miejsce w 1995 r. po zgłoszeniu faktu odkrycia zespołu grobowego do Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Siedlcach. Interwencyjne badania przeprowadził mgr Waldemar Talarek, ówczesny konserwator zabytków archeologicznych. Pozyskał on resztki klosza, urnę wypełnioną dużą ilością przemytych kości oraz misę. Niezwykle interesującym znaleziskiem było odkrycie kościanej zawieszki grzebieniowatej z przedstawieniem dwóch ptaków zwróconych ku sobie dziobami. W 1996 r. przeprowadzono kolejną interwencję konserwatorską na tym stanowisku eksplorując obiekt widoczny w ścianie piaskowni zlokalizowanej na terenie stanowiska.

Wobec ciągłego niszczenia stanowiska, podjęto ratownicze badania wykopaliskowe na obszarze zagrożonym. Prace badawcze prowadziła ekipa Państwowego Muzeum Archeologicznego pod kierownictwem mgr Mirosławy Andrzejowskiej. W trakcie prac wykopaliskowych stwierdzono, iż stanowisko określane dotąd jako cmentarzisko kultury grobów kloszowych jest w istocie stanowiskiem wielofazowym, z wyodrębniającymi się warstwami użytkowymi kultury łużyckiej (XIII w-V w pne) oraz kultury przeworskiej (II w pne-IV w ne). W wyniku badań pozyskano znaczne ilości ceramiki, polepy i niewielką ilość kości. Większość z nich pochodzi z obiektów przeworskich i może być datowana na fazę B₁-B₂ (I w-poł. II w ne) okresu rzymskiego. Są to najprawdopodobniej pozostałości zabudowy gospodarczej. Ceramikę kultury łużyckiej odkryto w jednym z obiektów oraz podczas badań powierzchniowych stanowiska. Groby kloszowe na podstawie analizy form naczyń oraz ich ornamentyki można datować na starszą fazę występowania cmentarzysk kloszowych na Mazowszu (IV-III w pne). Do ciekawych zjawisk zaobserwowanych na cmentarzysku należy obecność dwóch kloszy w grobie nr 2 oraz znalezisko amuletów z kłów

¹⁵ A. Smoliński *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych w m. Starogród gm, Siennica*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

¹⁶ M. Gądzikiewicz *Wybrane zagadnienia z badań nad kulturą grobów kloszowych „Wiadomości Archeologiczne” 1954 r*; A. Kietlińska, R. Mikłaszewska *Cmentarzisko kultury grobów kloszowych we wsi Transbór, powiat Mińsk Mazowiecki, „Materiały Starożytne”, t. IX 1964, s. 296.*

zwierzęcych w grobie nr 3. Z uwagi na znaczne rozproszenie grobów, trudno jest określić zasięg stanowiska.¹⁷

Tokary, gmina Korczew, stanowisko 1

Stanowisko figuruje w rejestrze zabytków jako cmentarzysko wczesnośredniowieczne. W literaturze było określane jako kurhan na wzgórzu.¹⁸ Inwentaryzacja powierzchniowa Marii Miśkiewiczowej w 1969 wykazała, że domniemany kurhan jest cmentarzyskiem szkieletowym płaskim zlokalizowanym na naturalnym wyniesieniu morenowym.¹⁹ Ratownicze badania wykopaliskowe na cmentarzysku szkieletowym w Tokarach zostały przeprowadzone w listopadzie 1996 r, przez mgr Bożenę Bryńczak z Zakładu Pradziejów Instytutu Historii WSRP i mgr Agnieszkę Martyniuk z wojewódzkiego oddziału Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Siedlcach

Konieczność przeprowadzenia badań ratowniczych wynikała z faktu niszczenia stanowiska przez wybieranie żwiru ze szczytowej partii wzgórza, na którym zlokalizowane jest stanowisko. Prace, poza celem ratowniczym, miały rozstrzygnąć wątpliwości dotyczące chronologii stanowiska

Przebadano 100 m² w najmniej zniszczonej części wybieżyska. Zostały odsłonięte 2 pochówki szkieletowe, zaobserwowano przy nich pozostałości drewnianych trumien. Nie stwierdzono wyposażenia pochówków. Badania nie potwierdziły wczesnośredniowiecznej chronologii cmentarzyska.²⁰

Zwola Duża, gmina Miastków Kościelny, stanowisko 1

Grodzisko wczesnośredniowieczne w Zwoli Dużej znane jest badaczom od dwudziestolecia międzywojennego.²¹ Jest to grodzisko dwuczłonowe, z wydzielonym obwałowanym gródkiem wewnętrznym i zachowanymi jeszcze miejscami do wysokości 6 m wałami zewnętrznymi. W 1958 r Andrzej Niewęglowski przeprowadził na jego obszarze badania weryfikacyjne i inwentaryzacyjne.²² W 1967 r w ramach prac badawczych Zakładu Polskiego Atlasu Archeologicznego Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, badania sondażowe przeprowadziła Ludmiła Paderewska.²³ Od szere-

¹⁸ K. Musianowicz *Granica mazowiecko-drehowicka na Podlasiu we wczesnym średniowieczu*, "Materiały wczesnośredniowieczne", t.V 1960, s. 187-230.

¹⁹ M. Miśkiewiczowa, op. cit., s. 17, 166.

²⁰ B. Bryńczak *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych w miejscowości Tokary, gmina Korczew, woj. siedleckie. Tokary, st. 1, AZP obszar 54-82*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.

²¹ B. Zaborski, M. Chelińska *Utwory lodowcowe okolic Latowicza*, „Przegląd Geograficzny, t.4 1923, s. 131; J. Mikulski *Grodziska w powiecie siedleckim*, Przegląd Archeologiczny, t. 6 1937, z 1, s.100-101.

²² A. Niewęglowski *Sprawozdanie z badań inwentaryzacyjnych na grodzisku w Zwoli, pow. Garwolin*, Archiwum OW PSOZ w Siedlcach,teczka Zwola.

²³ I. Górka i inni, *Grodziska Mazowska i Podlasia*, Warszawa 1976, s.171-173.

gu lat wały grodziska są systematycznie niszczone przez przekopy, majdany wykorzystuje się do celów gospodarczych, niszcząc bezpowrotnie substancję zabytkową.

Badania ratownicze przeprowadzone w listopadzie 1996 r miały na celu zadokumentowanie miejsc, w których widoczne były elementy konstrukcji wałów. Pracami kierowała mgr Bożena Bryńczak. Z ramienia PSOZ w pracach uczestniczyła mgr Agnieszka Martyniuk.

Badania ratownicze na grodzisku polegały na odczyszczeniu odsłoniętych partii wałów i wykonaniu ich dokumentacji rysunkowych i fotograficznych. Z 14 widocznych na obszarze grodziska przekopów wybrano do zadokumentowania cztery najbardziej zagrożone zniszczeniem. Wykonano dokumentację rysunkową i fotograficzną niszczonych profili z zewnętrznych pierścieni wałów. Uzyskano interesujące dane dotyczące ich konstrukcji. W każdym dokumentowanym profilu widoczne były dwie fazy budowy wałów, przy ich wewnętrznych skłonach zaobserwowano pozostałości spalonych konstrukcji drewnianych. Fragmenty ceramiki odkryte podczas prac dokumentacyjnych pozwoliły datować najstarszą fazę budowy wałów na X-XI w.

Kolejne badania ratownicze zostały przeprowadzone we wrześniu 1997 r. przez tę samą ekipę. Zniszczenia wału oznaczone podczas badań 1996 r. literą D, (najobszerniejsze) odsłoniły w profilu wyraźną warstwę spalenizny z czytelnymi fragmentami spalonych konstrukcji drewnianych. Wobec ciągłego zagrożenia dalszym zniszczeniem do badań ratowniczych w sezonie 1997 wybrano opisywany fragment wału zewnętrznego. Celem badań było rozpoznanie pozostałości drewnianych umocnień.

Podczas ratowniczych badań archeologicznych we wrześniu 1997 r, odsłonięto spalone elementy konstrukcji drewnianych oraz fragment płaszcza kamiennego ze starszej fazy użytkowania grodziska. Badania pozwoliły na uzyskanie interesujących danych dotyczących szczegółów konstrukcyjnych umocnień wału:

Drewniane umocnienia zbudowano na wewnętrznym skłonie wału. Składały się one z palisady zbudowanej z poziomo ułożonych desek, tworzących pierwotnie ścianę wysokości co najmniej 2 m. W szczytowej partii wału do palisady przylegał płaszcz kamienny, była ona również umocniona drewnianymi belkami oraz kamieniami. Drewniane elementy spłonęły, zawaliły się, gorące zostały zasypane. Po pożarze wały grodziska podwyższono, średnio o ok. 1-2 m.²⁴

Prace terenowe prowadzone na opisywanych stanowiskach stanowią pierwszy etap badawczy. Z konieczności większość z nich miała bardzo ograniczony zasięg terytorialny. Na następne sezony planuje się kontynuowanie badań ratowniczych w miejscu prawdopodobnej lokalizacji nieistniejącego współcześnie grodziska Mogielnicy oraz na cmentarzysku w Jarzyporach.

²⁴ B. Bryńczak Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych na stanowisku 1/1/64-74, w Zwoli Dużej gm. Miastków Kościelny woj. Siedlce. Wrzesień 1997 r., Archiwum OW PSOZ w Siedlcach.